

vatge' [*agriotimia*, etc., *SLitCosta*]. *Agripnia* [1868, *SLitCosta*] del gr. ἀγριπνία 'insomni', cpt. de ὕπνος 'somni' amb ἄγριος o amb ἀγρεύω 'jo caço', relacionats tots dos més o menys de prop amb ἄγρος 'camp'; *agripnòtic*.

Pelegrí [S. XIII: Llull, *Cost. de Tortosa*, Ausiàs, etc.; com a NP *Pelegrí*, *Cròn.* de Jaume I, 16; *peregrí*, encara en el *Consolat de Mar* i en JRoig, *Spill*, v. 11412], del ll. PERĒGRĪNUS id., derivat del ll. *perāgrare* 'viatjar pel món, pels camps', cpt. de *ager* 'camp', amb la normal degradació llatina de la X en síl·laba oberta (que no arriba a complir-se en *peragrare* per harmonia vocàlica però sí en l'adverbi *perēgre* 'anant pel món, a l'estranger'): la major part de les llengües romàniques i occidentals han acomplert ací la dissimilació -R-R en -L-R- (que ja es troba de vegades en el llatí tardà, des del S. IV), d'on it. *pellegrino*, oc. *pele(g)rin*, fr. *pèlerin*, al. *pilger*, angl. *pilgrim*, etc., i fins en cast. antic es troba *pelegrino* en algun text del S. XIII, i avui en molts parlars vulgars d'Espanya i Amèrica (Cuervo, *Obr. Inéd.*, 219); si el castellà ha restablert la -r- del llatí clàssic és gràcies al fet que en aquesta llengua quasi només *romeo* és mot d'ús popular, i *peregrino* ha tingut en quasi totes les èpoques un to més o menys llatinitzant; *pelegrina* 'petxina'; *pelegrinatge* [Llull]; *peregrinació* [Llull]; *peregrinar* [S. xv, *Tirant*], més aviat que *pelegrinar*; en el sentit adjectiu 'estrany, molt desconcertant' ha quedat sempre (ja Llull)⁵ la variant amb -r-; *peregrinitat*.

Pel que fa al significat de 'suro que dona l'alzina surera que no ha estat mai pelada' [c. 1880, escrit *pelegrí*, *DAG.*] es va assegurar (Barnils, *BDC* III, 56) que està per *pela-grisa*, explicació (consagrada per la grafia avui general *pelagrí*, *DFA.*, *AlcM*), que suposaria que en l'origen es diria només de l'arbre que encara té el pelagrí, mera hipòtesi possible; encara que sembla explicació molt convincent, mereixeria ser acollida amb més dubtes mentre no s'hi documentin variants amb -s, perquè, 1.ª, si és concebible que un **pelagrís* passés a *pelagrí* per una espècie de metaplasme, el verb *espelagrinar* (que el *DAG.* ja recollí des de l'Empordà fins a Tossa i que també s'usa a Sant Pol de Mar i més enllà) sembla desmentir-ho; 2.ª, tal metaplasme s'hauria hagut de produir en un **pelagrís*, però fóra més natural, donat el sentit i els hàbits formatius de la llengua popular, que s'hagués format més aviat un **pelagrisa* per a l'arbre, i la **pelagrisa* per a la qualitat de suro, i en aquests el metaplasme no podia produir-se; 3.ª, *gris* és un adjectiu d'ús poc popular, que jo no he sentit usar mai, ni enlloc, a cap pagès ni bosquerol, sinó sempre a gent ciutadana; 4.ª, la forma fem. en català és *grisa* i no pas *gris*; en un mot, és una explicació convincent per a un filèleg superficial com ho era Barnils, no tant per als dotats d'esperit crític. Es podria especular sobre la possibilitat d'alguna explicació llunyana tenint en compte el nom de *Pelagret*, llogaret del terme de Celrà (encara en la zona fortament surera), que semblaria contenir el sufix -ETUM col·lectiu de noms d'ar-

bre; o un derivat de *pellagra*, malaltia que ataca la pell; tanmateix això és poc versemblant donat el caràcter savi i segurament recent d'aquest nom de malaltia. Sospito que *pelagrí* deriva del verb *espelagrinar*, d'ús tant o més general que *pelagrí* —i no pas viceversa— i que aquest verb sortí per repercussió de líquida (tal com *polacra* de *polaca*, *pollegral* de *polleagal* POLLICARE) d'**espeleguinar*, format des de *pelar* com *estireganyar*, *estiregassar*, *escagarrinar*, *espelegar* (*DAG.*), *espernetegar*, *espeterregar*, *espelagarsar*, *espelessegat*, *apeligarsat* (*AlcM*), *esfilagarsar*, cf. *espelagrinat* 'esparracat, vestit pobrament' en el baix-empordanès de Llofriu (*AlcM*), justament en el rovell de l'ou de l'explotació surera, i que ens mostra com el mot no té res en comú amb el gris, ni està lligat forçosament amb els arbres, sinó amb la idea d'"espellifat", 'pelat', amb pells a tires, o sigui *es-pel-eguinat*. És ben fàcil de suposar que primer va usar-se l'**espelegrí*, derivat postverbal, i llavors, en les terres de parlar «salat», com ho són les de l'explotació surera ¿no era fatal que eliminessin *es-* prenent-ho per una impertinent repetició de l'article vulgar?

¹ D'on la locució *de bon aire* 'de bona o noble nissaga', soldada en francès clàssic com a *debonnaire* 'de bon natural'. —² Germans del ll. *AGER* són el grec ἄγρος i el germ. *akrs* 'camp'; formes paral·leles en les altres famílies indoeuropees. Del darrer surt l'angl. *acre* aquí conservat encara com a nom d'una mesura de superfície, i que, amb aquest sentit, ha passat recentment a tenir algun ús en els països romànics. —³ Els qui preferirien fer venir el francès *debonnaire* de AREA haurien de reparar bé en totes les accs. catalanes, i veure si els casos com aquests no els en dissuadeixen. —⁴ En beamès algun cop és també una espècie de col·lectiu amb valor de 'els camps, els conreus': «los baradatz de Lascar esser en lo propri terrador de Lascar et agrers de l'avesque», a. 1481, *Cart. d'Ossau*, p. 189; potser era simplificació de *fius agrers* 'feus agraris' com llegim ibid. l'any 1425. Però també en el Bearn el significat més corrent és el que ara registrarem en cat. —⁵ «De alambrichs, de ampolles, de capses e d'altres vaxells *peregrins*» (Metge, *Somni* III, 288.16).

Agredir, *agressió*, *agressiu*, *agressor*, V. *progrés* *Agredolç*, V. *agre* I *Agregació*, *agregar*, *agregat*, V. *gregari* *Agrejar*, *agrella*, *agrelleta*, V. *agre* I *Agremiat*, V. *gremi* *Agreer*, V. *agre* II *Agresolat*, V. *gresol* *Agressió*, *agressiu*, *agressor*, V. *progrés* *Agrest*, V. *agre* II (i I) *Agresta*, *agret*, *agreta*, V. *agre* I *Agreujar*, V. *greu* *Agrícola*, *agricultor*, *agricultura*, V. *agre* II *Agriguella*, *agrilla*, V. *agre* I *Agrifoli*, V. *grèvol* *Agrimensor*, *agrimensura*, V. *agre* II *Agrimar-se*: sembla ser un castellanisme, per cert ben poc usat (no ho he sentit ni llegit mai, manca en l'*AlcM*, *DAG.*, Vogel, *BDC* XXI, Lab. 1839-88), veg. *DCEC* (*grima* i *arrimar*)

AGRIMONIA, pres del ll. tardà *agrimonia* id., al-